

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	การแก้ไขปัญหาสารเสพติดโดยแนวทางวัฒนธรรมชุมชน		
ชื่อผู้เขียน	นายนเรศ	สงเคราะห์สุข	
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ		
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดุสิต	ดวงสา	ประธานกรรมการ
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ยงยุทธ	เปลี่ยนผดุง	กรรมการ
	รองศาสตราจารย์ ดร.พศิน	แดงจวง	กรรมการ

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การแก้ไขปัญหาสารเสพติดโดยแนวทางวัฒนธรรมชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์กร ผู้นำและระบบความสัมพันธ์ในชุมชนบนพื้นที่สูงและกระบวนการ อุดมการณ์/ฐานคิด กลไกดำเนินงานและวิธีการในการแก้ไขปัญหาสารเสพติดของชุมชนบนพื้นที่สูง

ในการศึกษาวิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการอภิปรายกลุ่ม ซึ่งกลุ่มผู้ถูกศึกษานั้นได้แก่ ผู้นำทางการ ผู้นำธรรมชาติ ผู้อาวุโส พระสงฆ์ ผู้ที่เคยเสพยาเสพติดและครอบครัว รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชน ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานแก้ไขปัญหาสารเสพติดของชุมชนบ้านห้วยปมฝาด ตำบลห้วยปูลิง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นชุมชนชาวเขากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาทั้งหมดถูกแยกแยะออกเป็นหมวดหมู่ และนำมาวิเคราะห์ถึงกระบวนการแก้ไขปัญหาสารเสพติดของชุมชนที่ใช้ฐานทางวัฒนธรรมชุมชน แล้วนำเสนอโดยการบรรยายเชิงวิเคราะห์

การศึกษาด้านองค์กร ผู้นำ และระบบความสัมพันธ์ในชุมชนบนพื้นที่สูง พบว่า ในด้านองค์กรชุมชน มีองค์กรธรรมชาติที่ยังมีบทบาทสูงในชุมชน ทั้งทางด้านความเชื่อ พิธีกรรม โดยมีกลุ่มระดับหมู่บ้านที่นำโดยผู้นำธรรมชาติ (ฮีโซ) และกลุ่มผู้อาวุโสเป็นผู้นำขององค์กร ด้านการผลิต มีกลุ่มแลกเปลี่ยนแรงงาน และด้านความสัมพันธ์ มีระบบครอบครัวและเครือญาติที่เป็นระบบแบบดั้งเดิมของชุมชน นอกจากองค์กรธรรมชาติแล้ว ยังมีองค์กรที่เกิดจากการจัดตั้งหรือผลักดันจากภายนอก ซึ่งบางองค์กรยังมีอยู่ แต่บางองค์กรได้สลายไปแล้ว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการหรือเงื่อนไขความจำเป็นของชุมชนกับปัจจัยเกี่ยวกับการแทรกแซง โดยอำนาจจากภายนอก ในด้านผู้นำในชุมชนมีทั้งผู้นำธรรมชาติ ผู้นำทางการและพระสงฆ์ ซึ่งผู้นำต่าง ๆ เหล่านี้สามารถทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี โดยมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ตามความเหมาะสมและความสามารถของผู้นำเหล่านี้ ส่วนในด้านระบบความสัมพันธ์ในชุมชนพบว่า ด้านการผลิตเป็นการทำไร่หมุนเวียน ทำนา เลี้ยงสัตว์ และทอผ้า ด้านความเชื่อพบว่า มีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยการให้คุณค่าต่อสรรพสิ่งที่อยู่รอบตัว ส่วนทางด้านความสัมพันธ์มีการจัดระบบความสัมพันธ์ตั้งแต่ระดับครอบครัว เครือญาติ จนถึงระดับชุมชน โดยมีคนเป็นศูนย์กลางของความสัมพันธ์ทั้งความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ แสดงออกในรูปแบบของประเพณี พิธีกรรม และการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

การแก้ไขปัญหาสารเสพติดของชุมชนพบว่า อุดมการณ์ของชุมชนซึ่งสะท้อนความเป็นปึกแผ่นของชุมชน ความสามัคคี การมองปัญหาสารเสพติดเป็นปัญหาของชุมชนที่ทุกคนต้องร่วมกันแก้ไข กลไกดำเนินงานชุมชนมีการใช้กลไกทางด้านความเชื่อ องค์กร ผู้นำ ในการแก้ไขปัญหาและวิธีการของชุมชนสะท้อนถึงกิจกรรมต่าง ๆ - ที่ได้ดำเนินงานทั้งการบำบัดและฟื้นฟูผู้ติดสารเสพติด การขยายเครือข่ายระหว่างหมู่บ้าน เพื่อการขยายฐานการเรียนรู้และการร่วมมือในการป้องกันและควบคุมปัญหาสารเสพติด

ผลการศึกษาพบว่า แม้ว่าปัญหาสารเสพติด ซึ่งเป็นปัญหาสังคมที่ชุมชนมีประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาอย่างมาก แต่ชุมชนบนพื้นที่สูงสามารถแก้ไขปัญหาได้โดยอาศัยฐานทางวัฒนธรรมชุมชนที่ยังคงมีอยู่สูง โดยทางด้านการผลิตมีการใช้ธนาคารข้าวเป็นเครื่องมือในการ

สนับสนุนการแก้ไขปัญหาก็ไม่ต้องออกไปรับจ้างเป็นแรงงานให้กับชาวเขาเผ่าม้ง ที่มักจะจ่ายค่าจ้างเป็นฝิ่น ทางด้านความเชื่อมีการนำมาใช้ในชั้นของการดำเนินกิจกรรมบำบัดรักษาโดยการตักน้ำสาบานต่อผู้อาวุโสและพระ ส่วนทางด้านความสัมพันธ์มีการประยุกต์วิธีการแลกเปลี่ยนแรงงานมาใช้ในกระบวนการของความร่วมมือและการฝึกกำลังของทุกส่วนในชุมชน ตั้งแต่ผู้ติดสารเสพติด ครอบครัว เครือญาติ กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน องค์กรระดับหมู่บ้าน และผู้นำโดยมีองค์กรภายนอก ทั้งองค์กรภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนมีบทบาทในการสนับสนุนอย่างเหมาะสม กล่าวคือ บทบาทของการกระตุ้น การให้กำลังใจ การจัดเวทีให้ชาวบ้าน ในการวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางในการแก้ไขปัญห การสนับสนุนแลกเปลี่ยน เรียนรู้กับชุมชนอื่น เป็นต้น โดยเคารพในบทบาทของชาวบ้านว่า เป็นผู้ตัดสินใจ